چرا عید نوروز ۱۳ روز است؟

2 فروردین 1404

نوروز، جشن باشکوه بهار و سال نو ایرانی، هر سال به مدت سیزده روز برگزار می‌شود. این عید باستانی که ریشه در فرهنگ کهن ایران و آیین زرتشتی دارد، نه تنها در ایران بلکه در کشورهای فارسی‌زبان و جوامع مختلف جهان گرامی داشته می‌شود.

چه فلسفه و دلایلی پشت ۱۳ روز بودن نوروز نهفته است که باعث شده قرن‌ها این رسم پابرجا بماند؟ در این مطلب از همشهری آنلاین، به طور جامع به این پرسش پاسخ خواهیم داد.

مستندات تاریخی درباره ۱۳ روز بودن عید نوروز

نوروز دارای پیشینه‌ای چند هزار ساله در تاریخ ایران است. روایت‌ها و اسناد تاریخی نشان می‌دهد که این جشن از دوران ایران باستان با آیین‌ها و تشریفاتی ویژه برگزار می‌شده است. همچنین گفته می‌شود در دوران پادشاهان هخامنشی و ساسانی، مراسم نوروز با شکوه خاصی همراه بوده و گاه چندین روز متوالی ادامه داشته است. هرچند جزئیات دقیقی از طول مدت برگزاری نوروز در آن دوران در دست نیست، اما اهمیت فراوان این جشن در سنگ‌نوشته‌ها و متون کهن مشهود است.

به طور مشخص، ۱۳ روز بودن نوروز به صورت مکتوب در منابع تاریخی قبل از دوره قاجار به صراحت ذکر نشده است. با این حال، در ادبیات حماسی و منابع کهن ایران مانند شاهنامه فردوسی، اشاره به «روز سیزدهم فروردین» و اهمیتی که این روز داشته، دیده می‌شود. بر اساس باور رایج، ایرانیان باستان پس از دوازده روز جشن‌گرفتن به نشانه دوازده ماه سال، روز سیزدهم فروردین را به عنوان حسن‌ختام جشن‌های نوروزی در دل طبیعت می‌گذراندند. استمرار این رسم در طی قرون بعد نیز ادامه یافت تا جایی که امروزه روز سیزدهم فروردین در تقویم رسمی ایران با عنوان روز طبیعت، تعطیل رسمی است و مردم همچنان طبق سنت دیرینه، این روز را خارج از خانه و در دامان طبیعت جشن می‌گیرند.

دیدگاه‌های فرهنگی و اسطوره‌ای درباره عدد ۱۳ در نوروز

در فرهنگ عامه ایران، عدد ۱۳ غالباً نحس و بدیمن تلقی می‌شود. اصطلاح معروف «نحسی سیزده» نشان‌دهنده این باور است که ورود به سیزدهمین روز ممکن است شگون خوبی نداشته باشد. شاید چون عدد ۱۲ (تعداد ماه‌های سال و برج‌های فلکی) نمادی از کمال یک چرخه است، عدد ۱۳ که فراتر از آن می‌رود حالتی نامتعارف و ناپایدار یافته است.

به همین دلیل ایرانیان برای دفع هرگونه بدشانسی، روز سیزدهم فروردین از خانه بیرون می‌آیند و به دل

طبیعت می‌روند تا نحسی احتمالی این روز دامانشان را نگیرد. در واقع واژه عامیانه «سیزده‌بدر» به معنای «به‌در کردن نحسی سیزده» نیز از همین اعتقاد ریشه گرفته است؛ یعنی با بیرون رفتن در این روز، بدیمنی سیزده را از خود دور می‌کنند.

اسطوره‌ها و روایت‌های کهن نیز بر اهمیت روز سیزده نوروز تاکید دارند. طبق یک افسانه باستانی، مشیه و مشیانه (نخستین زوج بشر در اساطیر ایران) در روز سیزدهم فروردین با گره زدن دو شاخه سبز (گیاه مورد) پیمان زناشویی بستند. از این رو گره زدن سبزه در روز سیزده‌بدر به نمادی برای پیوند و ازدواج جوانان تبدیل شده است تا با این کار آرزوی تشکیل زندگی مشترک یا برآورده شدن نیات خود را در دل داشته باشند.

همچنین رسم است که سبزه هفت‌سین را در پایان این روز به آب روان بسپارند تا هرگونه بدی و نحسی از خانواده دور شود. مجموعه این باورها و اساطیر نشان می‌دهد که ایرانیان برای مواجهه با رمز و راز عدد ۱۳، آیین‌های شادی‌بخش و نمادینی ترتیب داده‌اند تا این روز را به خوشی سپری کنند.

تحلیل فلسفی و نمادشناسی عدد ۱۳ در فرهنگ ایران باستان

در جهان‌بینی ایران باستان، برای هر روز از ماه نام و معنای ویژه‌ای در نظر گرفته شده بود. سیزدهمین روز هر ماه در تقویم کهن ایرانی «تیر روز» نام داشت که منسوب به ایزد تیر یا «تیشتر» (خدای باران) بود. از دید نمادین، تیر روز نماینده طلب باران و رحمت الهی به شمار می‌آمد. به عبارت دیگر، عدد ۱۳ در گاه‌شماری باستانی نه تنها نحس نبود، بلکه روزی مقدس برای نیایش و آرزوی نزول باران‌های بهاری محسوب می‌شد. این رویکرد نشان می‌دهد که نیاکان ما به جای هراس از این عدد، آن را با مفهومی مثبت و زندگی‌بخش گره زده بودند.

بر پایه این نگرش فلسفی، روز سیزدهم نوروز فرصتی برای پیوند دوباره انسان و طبیعت تلقی می‌شد. پس از گذراندن دوازده روز جشن نمادین به افتخار دوازده ماه سال، روز سیزدهم به عنوان زمان ورود به جریان عادی زندگی و طبیعت، بار معنایی خاصی داشت. مردم با حضور در طبیعت و کنار رودها و سبزه‌زارها، ضمن شادی و تفریح، شکرگزاری خود را از نعمت‌های طبیعی ابراز و برای سالی پر برکت دعا می‌کردند. به این ترتیب، عدد ۱۳ در سنت نوروزی نقشی نمادین یافت که بیانگر پیروزی نیکی (باران و برکت) بر بدی (خشکسالی و نحسی) و آغاز پرامید ادامه سال بود.